

11-MA'RUZA

Standartlashtirishning maqsadi, asosiy tushunchalari, tamoyillari va usullari. Tizimlilik va komplekslilik. Dinamiklik va standartlashtirishning o'suvchanligi. Standartlashtirishning samaradorligi. Standartlarni ishlab chiqishning ustuvorligi. Uygunlashtirish. Afzallik. Unifikatsiyalash, agregatlash, turlarga ajratish, optimallik, o'zaro almashinuvchanlik. Standartlashtirishning ob'ektlari: xalqaro, davlatlararo, davlat, tashkilot standartlari.

REJA

1. Standartlashtirishning maqsadi, asosiy tushunchalari, tamoyillari va usullari. Tizimlilik va komplekslilik. Dinamiklik va standartlashtirishning o'suvchanligi. Standartlashtirishning samaradorligi.
2. Standartlarni ishlab chiqishning ustuvorligi. Uygunlashtirish. Afzallik.
3. Unifikatsiyalash, agregatlash, turlarga ajratish, optimallik, o'zaro almashinuvchanlik.
4. Standartlashtirishning ob'ektlari: xalqaro, davlatlararo, davlat, tashkilot standartlari.

1. STANDARTLASHTIRISHNING MAQSADI, ASOSIY TUSHUNCHALARI, TAMOYILLARI VA USULLARI. TIZIMLILIK VA KOMPLEKSLILIK. DINAMIKLIK VA STANDARTLASHTIRISHNING O'SUVCHANLIGI. STANDARTLASHTIRISHNING SAMARADORLIGI.

Standartlashtirish asosiy maqsadi mahsulotlar va xizmatlar sifati, havfsizligi va raqobatbardoshligini ta'minlashdir.

Standartlashtirishning afzallik jihatlari.

Uni shunday ta'riflash mumkin, standartlashtirish iqtisodiyotni maksimallikka erishishiga qaratilgan. Standartlar jamiyatning turli jabhalarida bir qancha afzalliklar olib kiradi. Standartlashtirishning ba'zi imtiyozlari

quyidagicha:

- Ishlab chiqaruvchilar uchun standartlar:

Ishlab chiqarishning mantiqiy jarayoni. Isrof qilinayotgan material yoki mehnatni kamaytirish yoki yo'q qilish. Xom ashyo va tayyor mahsulotlar anjomlarini kamaytirish. Ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish.

- Mijozlar uchun standartlar:

Sotib olingan tovarlar va xizmatlar sifatini ta'minlash. Yaxshi sifat uchun pul berish. Yetkazib beruvchilar bilan har qanday nizolar bo'lsa, ularni hal qilish uchun qulay.

- Savdogarlar uchun standartlar :

Tovarlar va xizmatlar uchun nizolarni qabul qilish yoki rad etish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Noto'g'ri xat-xabarlar kelishini yoki to'liq spetsifikatsiya materiallari yoki mahsulotlarini kechikishini kamaytirish.

- Texnologlar uchun standartlar: Tovarlar va xizmatlarni yanada takomillashtirish uchun ilmiy tadqiqotlar va rivojlantirishning yangi bosqichlarini shakllanishida xizmat qiladi.

Standartlarning o'ziga xos xususiyatlari.

Standart asosan uchta xususiyatga ega bo'ladi: Darajaviy : kompaniyada milliy va xalqaro darajalar singari Ilmiy : oziq-ovqat, tekstil va menejment injeniringi kabi

Aspekt : qadoqlash va yorliqlashtirish, sinovdan o'tkazish va analizlash, o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashtirishga o'xshagan.

Standartlashtirishning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- mahsulotlar, ishlar va xizmatlarning (keyingi o'rinlarida mahsulotlar deb yuritiladi) aholining hayoti, salomatligi va mol-mulki, atrof-muhit uchun xavfsizligi, resurslarni tejash masalalarida istehmolchilarning va davlatning manfaatlarini himoya qilish;

- mahsulotlarning o'zaro bir - birining o'rnini bosishini va bir-biriga monandligini tahminlash;

- fan va texnika taraqqiyoti darajasiga, shuningdek, aholi va xalq

xo'jaligining ehtiyojlariga muvofiq mahsulotlarning sifati hamda raqobatbardoshligini oshirish;

- resurslarning barcha turlarini tejashga, ishlab chiqarishning texnikaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilashga ko'maklashish;

- ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy dasturlar va loyihalarni amalga oshirish;

- tabiiy va texnogen falokatlar va boshqa favqulodda vaziyatlar yuzaga kelishi, xavfxatarni hisobga olgan holda xalq xo'jaligi obyektlarining xavfsizligini tahminlash;

- iste'molchilarni ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar nomenklaturasi va sifati to'g'risidagi to'liq va ishonarli axborot bilan tahminlash;

- mudofaa qobiliyatini va safarbarlik tayyorgarligini tahminlash;

- o'lchashlarning yagonaligini tahminlash; Standartlashtirishning asosiy vazifalari:

- iste'molchi va davlatning manfaati yo'lida mahsulotning sifati va nomlariga nisbatan eng maqbul talablarni qo'yish;

- davlat, respublika fuqarolari va chet el ehtiyoji uchun tayyorlangan mahsulotga kerakli talablarni belgilovchi mehyoriy hujjatlar tizimini va uni ishlab chiqish qoidalarini yaratish, ishlab chiqish va qo'llash, shuningdek hujjatlardan nazorat qilish;

- standart talablarining sanoati rivojlangan chet mamlakatlarning xalqaro, mintaqaviy va milliy standartlari talablari bilan uyg'unlashuvini tahminlash;

- bir-biriga mosligining barcha (konstruktiv, elektrik, elektromagnitli, informatsion, dasturli va boshqalar) turlarini, shuningdek mahsulotning o'zaro almashinuvchanligini tahminlash;

- parametrik va turlar o'lchovi katorlarini, tayanch konstruktsiyalarni, buyumlarning konstruktiv jihatdan bir xil qilingan modullashgan bloki tarkibiy qismlarini aniqlash va qo'llash asosida birxillashtirish;

- mahsulot, uning tarkibiy qismlari, buyumlari, xom-ashyo va materiallar ko'rsatkichlari va tavsiflarining kelishib olinishi va bog'lanishi;

- material va energiya sig'imini kamaytirish, kam chiqindi chiqaruvchi texnologiyalarni qo'llash;
- mahsulotning ergonomik xossalariga talablarning belgilanishi;
- metrologik mehyor, qoida, nizom va talablarning belgilanishi;
- standartlashtirish bo'yicha xalqaro tajribadan foydalanishni keng avj oldirish, mamlakatning xalqaro va mintaqaviy standartlashtirishda ishtirok etishini kuchaytirish;
- xorijiy mamlakatlarning talablari O'zbekiston Respublikasining xalq xo'jaligi ehtiyojlarini qondirolgan hollarda ularning xalqaro, mintaqaviy va milliy standartlarini mamlakat standartlari va texnikaviy shartlari tariqasida to'g'ridan-to'g'ri qo'llash tajribasini kengaytirish;
- texnologik jarayonlarga talablarni belgilash;
- mahsulotni standartlashtirish va uning natijalaridan foydalanish sohasida xalqaro hamkorlik qilish yuzasidan ishlarni tashkil qilish;
- texnika-iqtisodiy axborotni tasniflash va kodlash tizimini yaratish va joriy qilish;
- sinovlarni me'yoriy-texnika jihatidan tahminlash, mahsulot sifatini sertifikatlashtirish, baholash va nazorat qilish;

2. Standartlarni ishlab chiqishning ustuvorligi. Uygunlashtirish. Afzallik.

Xalqaro standartlar ISOning istemolchilar, bines, hukumatlar va jamiyatdagi afzallik tomonlari quyida batafsil keltirilgan:

Istemolchi uchun: Mahsulot va xizmatlarning xalqaro standartlar bilan mosligini ta'minlash, shu mahsulotlar va xizmatlarning ishonchliligi va xavfsizligi shuningdek ularning sifatini kafolatlaydi.

Biznes uchun: xalqaro standartlarni joriy qilish orqali, mahsulot ishlab chiqaruvchi kompaniyalar xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish orqali, mahsulot va xizmatlarni taklif qiluvchilar o'z sektorida mahsulotlari va xizmatlarining sifatini rivojlantirish va yaxshilashga erisha oladilar. Bu esa, xalqaro standartlardan foydalanish o'z navbatida, dunyoning ko'plab bozorlarida

sof raqobatni yuzaga kelishida muhim omil bo'la oladi. Xalqaro standartlarni qo'llash tovar va xizmatlar va ularni baholash imkonini, sifati, shuningdek, o'ziga xos xususiyatlari va sifati ustidan kelib chiqadigan nizolarni kamaytiradi.

Hukumatlar uchun: Xalqaro standartlar atrof-muhit muhofazasi va xavfsizligi, sog'liqni saqlash kabi jabhalarni texnologik va ilmiy jihatdan asoaslanishini ta'minlaydi.

Hamma uchun: Xalqaro standartlar umuman olganda transport turlari, mashina va jihozlardan foydalanishimizdagi xavfsizlikni kafolatlash (sug'urtalash) orqali yashash sifatini yaxshilashni ta'minlab bera oladi.

Yer sayyorasi uchun: Xalqaro standartlar havo, suv va tuproq sifatini, tabiiy gaz va radiatsion yo'qotishlarni, qolaversa atrof-muhitning yo'qolib ketishini oldini olishda o'z hissasini qo'sha oladi.

MEK elektrotexnika, elektronika, radioaloqa, televidenie, telekommunikasiya, priborlar yaratish sohalari bo'yicha shug'ullanadi.

1975 yildan boshlab MEK tavsiyalari xalqaro standartlar statusini oldi. MEK standartlari elektrotexnik jihozlar va elektron qurilmalarni eksport qilishda qo'llaniladi. Hozirda 41 ta milliy komitetlar MEK ning a'zolari hisoblanadi. Bu mamlakatlarda er kurrasining 80 % aholisi yashab, dunyodagi ishlab chiqarilayotgan elektr quvvutining 95 % ning iste'molchilari hisoblanadi. MEK ning oliy rahbar idorasi MEK kengashi hisoblanadi. Unda eng yuqori lavozimida MEK prezidenti turadi va u har 3 yilda saylanadi. MEKning ishchi tili bo'lib, rus, ingliz va fransuz tillari hisoblanadi.

Qonunlashtiruvchi metrologiya bo'yicha xalqaro tashkilot (MOZM) 1956 yildan beri mavjud va hozirda 50 dan ortiq qonunlashtiruvchi metrologiya bo'yicha Xalqaro hamkorlikni ta'minlash mamlakatlarni o'z ichiga oladi. Uning asosiy vazifasi xalqaro masshtabda o'lchashlar birliligini ta'minlash, o'lchash xatoliklarni baholash, o'lchash usullari, terminologiya va shartli belgilashlar bo'yicha tavsiya ishlab chiqishdir. Uning oliy organi - Xalqaro konferensiyadir. Bu konferensiya Xalqaro miqyosda o'lchashlar birliligini ta'minlash amaliyoti bo'yicha MBMV - o'lchov va tarozi bo'yicha xalqaro byuro hisoblanadi.

MOZM organlari quyidagilar:

1. Qonunlashtiruvchi metrologiyaning xalqaro konferensiyasi
2. Qonunlashtiruvchi metrologiyaning xalqaro komiteti
3. Qonunlashtiruvchi metrologiyaning xalqaro byurosi

Bundan tashqari MOZM tarkibida ishchi-texnik guruhlar ham faoliyat ko'rsatadi.

Qonunlashtiruvchi metrologiyaning xalqaro konferensiyasi har yili bir marta chaqiriladi. Qonunlashtiruvchi metrologiyaning Xalqaro komiteti MOZM ning rahbar organi hisoblanadi.

MOZM ning shtab-kvartirasi Parij shaxrida Jenevada esa ISO va MEK tashkilotlarning sekretariatlari joylashgan.

MKZM-prizidenti va ikki vise-prizidenti olti yil mudatga saylanadi. MKZM-majlisi har ikki yilda chaqiriladi. MOZM ning ijro organi bo'lib MBZM (qonunlashtiruvchi metrologiya xalqaro byurosi) hisoblanadi. Byuro shtati MOZM ga a'zo davlatlar a'zolik badali hisobiga saqlanib turadi. Byuro MOZM ning sekretariati vazifasini bajaradi, markaz hisoblanadi hamda MKZM majlisi va konferensiyalarini tayyorlaydi. Sekretariatma'ruzachilardan tashqari "Ishchi guruhi" deb nomlangan guruh har bir mavzu bo'yicha tavsiyalar loyihasini ishlab chiqadi va guruh a'zolari bilan kelishiladi.

Milliy idoralarning faoliyatini muvofiqlashtirish, savdoda texnik to'siqlarni bartaraf etish uchun 1992 - yilda MDH mamlakatlarining (Boltiq bo'yi mamlakatlaridan tashqari) standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish bo'yicha Davlatlararo kengashi (DAK) tuzildi.

MDH mamlakatlari hukumatlarining boshliqlari 13 mart 1992-yilda standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish sohasida kelishilgan siyosatni olib borish to'g'risida Bitimga imzo chekdi.

- Bu Hamkorlik davlatlarining standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish bo'yicha milliy idoralarning imkoniyatlarini va boyliklarini birlashtirishga, ilgari to'plangan tajribalar va me'yoriy hujjatlardan birgalikda foydalanish va ularni takomillashtirishga, shuningdek faoliyatning bu sohalarida

yagona texnik siyosatni amalga oshirishga imkon berdi. DAK ning standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish masalalari bo'yicha muvofiqlashtiruvchi idora sifatida ishlari MDH da quyidagilarni ta'minlashga qaratilgan:

- yagona me'yoriy baza - davlatlararo standartlar, tasniflagichlar va boshqa me'yoriy hujjatlarni qo'llanish va rivojlantirish;

- yagona etalon baza va o'lchashlar birliligini ta'minlash tizimlarini shu jumladan, vaqt va chastotalar, moddalar va materiallarning tarkibi va xossalariga oid standart ma'lumotnoma ma'lumotlari davlatlararo xizmatlarini shakllantirish; mahsulot va xizmatlarni sinash va sertifikatlashtirish natijalarini o'zaro tan olish. DAK ning texnik siyosati a'zo-davlatlarning standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish bo'yicha milliy idoralari, ilmiy-texnikaviy komissiyalari (ishchi guruhlari) va standartlashtirish bo'yicha davlatlararo TQ (texnik qo'mita) tomonidan shakllantiriladi.

DAK faoliyatining asosiy yo'nalishlari bo'yicha ilmiy-texnikaviy komissiyalar yoki ishchi guruhlar, vaqt va chastotaning bir xil o'lchanishini ta'minlash bo'yicha hamkorlik to'g'risida hukumatlararo Bitimni bajarish bo'yicha vakolatli vakillarining Kengashi, shuningdek standartlashtirish bo'yicha 230 dan ortiq davlatlararo TQ doimiy ishlamoqda. Hozirgi vaqtda Kengashning ishchi idorasi Minsqda joylashgan standartlashtirish bo'yicha Byurodan iborat. Kengashni rotasiya asosida DAK a'zo-mamlakatlarning standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish bo'yicha milliy idoralarining rahbarlari boshqaradi.

- Kengash davlatlararo stavdartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish sohasida qator hukumatlararo bitimlarni tayyorladi va bular MDH mamlakatlari hukumat boshliqlarining majlislarida qabul qilingan. Bunday bitimlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish sohasida kelishilgan siyosatni o'tkazish to'g'risida Bitim (13.06.1992, Moskva);

- Vaqt va chastotani o'lchash birxilligini ta'minlash bo'yicha hamkorlik to'g'risida Bitim (09.10.1992, Bishkek);

- Qiyoslash va metrologik attestatlash maqsadida chegaradan olib o'tiladigan me'yoriy hujjatlar, etalonlar, o'lchash vositalari va standart namunalarni olib o'tishga bojxona to'lovlari, soliqlardan va maxsus ruxsatnomalarni berishdan ozod qilish to'g'risida Bitim (10.02.1995, Almati);

- O'zaro etkazib beriladigan mahsulotga mehnat muhofazasi bo'yicha kelishilgan me'yorlar va talablarni ishlab chiqish va rioya qilish tartibi to'g'risida Bitim (12.04.1996, Moskva);

- Erkin savdo hududida texnik to'siqlar bo'yicha Bitim (20.06.2000, Moskva); MDH davlatlarida sayohat sohasida davlatlararo standartlarni va sertifikatlashtirish tizimlarini ishlab chiqish va joriy etish bo'yicha Konsepsiya.

- MDH mamlakatlarida amaldagi texnik qonunlarni uyg'unlashtirish maqsadida DAK da model qonunlar ishlab chiqilgan:

- "Standartlashtirish to'g'risida" (Parlamentlararo assambleyaning (PAA) 10-yalpi majlisida qabul qilingan); "O'lchashlar birliligini ta'minlash to'g'risida" (MDH PAA ning 11-yalpi majlisida qabul qilingan).

- DAK doirasida quyidagi bitimlar tuzilgan va bajarilmoqda:

- Sertifikatlashtirish bo'yicha ishlarni o'tkazish va o'zaro tan olish prinsiplari to'g'risida (04.06.1992, Krasnodar);

- Davlat sinovlari va xilini tasdiqlash, metrologik attestatlash, o'lchash vositalarini qiyoslash va kalibrlash natijalarini, shuningdek sinovlarni, o'lchash vositalarini qiyoslash va kalibrlash laboratoriyalarini akkreditlash natijalarini o'zaro tan olish to'g'risida (06.10.1992, Toshkent);

- Moddalar va materiallar tarkibi va xossalarning standart namunalarini yaratish va qo'llanish bo'yicha hamkorlik to'g'risida (06.10.1992, Toshkent);

- Moddalar va materiallarning fizik konstantalari va xossalari to'g'risida ma'lumotlarni yaratish va ulardan foydalanish bo'yicha hamkorlik to'g'risida (06.10.1992, Dushanbe);

DAK standartlashtirish bo'yicha xalqaro tashkilotlar (ISO, MEK) va

Yevropa Ittifoqi (SYEN) standartlashtirish bo'yicha tashkiloti, standartlashtirish bo'yicha hududiy tashkilot tomonidan tan olingan va unga ISO va MEK da qabul qilingan qoidalarga muvofiq "Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish bo'yicha Yevro-Osiyo tashkiloti (EASC) nomi berilgan. Yuqoridagi nomi keltirilgan tashkilotlar bilan hamkorlik, axborot va me'yoriy hujjatlar bilan almashinish va o'tkaziladigan tadbirlarda ishtirok etish to'g'risida uzoq muddatli kelishuvlar imzolangan.

EASC imzolangan kelishuv (bitimlar) ga asosan xalqaro va evropa standartlarini davlatlararo standartlar orqali, EASC ning alohida a'zo-mamlakatlari esa, milliy standartlar orqali qo'llanish huquqiga ega. Bu davlatlararo va milliy standartlarni ham xalqaro, ham evropa standartlari bilan yuqori darajada uyg'unlashtirishga yordam beradi. Bunday huqukdan EASC ning a'zo-davlatlari, bu tashkilotlarda a'zolik statusidan qati nazar, foydalanadi.

Hozirgi vaqtda MDH davlatlararo standartlarining jamg'armasida 19000 dan ortiq me'yoriy hujjatlar bor. 1992 - yildan boshlab 3800 dan ortiq davlatlararo me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilgan va qabul qilingan. Jamg'arma DAK ning standartlashtirish bo'yicha Byurosi tomonidan, DAK a'zo-davlatlarning milliy idoralari bilan hamkorlikda olib boriladi.

Davlatlararo me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqishda ularning talablari xalqaro, hududiy va ilg'or milliy standartlar bilan uyg'unlashtiriladi. Bu MDH mamlakatlarining savdoiqtisodiy va ilmiy-texnikaviy hamkorlikda texnik to'siqlarni bartaraf etishga yo'naltirilgan yagona me'yoriy-texnik ta'minotni saqlash uchun sharoit yaratadi, shuningdek DAK a'zodavlatlarda ishlab chiqariladigan mahsulotni xalqaro va evropa bozoriga chiqarishga ko'maklashadi.

3. UNIFIKATSIYALASH, AGREGATLASH, TURLARGA

AJRATISH, OPTIMALLIK, O'ZARO ALMASHINUVCHANLIK.

Unifikatsiya - standartlashtirish shakli bo'lib, ikki yoki undan ortiq hujjatlarni (texnik shartlarni) birlashtirishdir va bu hujjat bilan reglamentlangan buyumni istehmolda o'zaro almashtirish mumkin bo'lganligi, albatta, nazarda

tutilgan bo'lishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, unifikatsiya- bu bir xil funktsional yunalishda bo'lgan bir turdagi detalh va agregatlar sonini ratsional qisqartirish bo'yicha faoliyatdir. 10 Mahsulotni unifikatsiyalash koeffitsienti K_p mavjud bo'lib, u quyidagi ifoda bilan keltiriladi:

$$K_n = \frac{n - n_0}{n} \times 100.$$

Bu erda: n -buyumdagi detallar soni bo'lib, unga standart, unifikatsiyalashgan hamda umum mashinasozlik, tarmoqlararo va tarmoqda qo'llaniladigan detallar kiradi. n_0 -optimal detallar soni;

a) sistemalashtirish- bu buyumlar, hodisalar va tushunchalarni aniq tartib va ketma-ketlikda joylash bo'lib, foydalanishga qulay bo'lgan tizimni yaratadi. Masalan, bu tizimdan entsiklopedik va politexnik mahlumotnomalar va bibliografiyalarda foydalaniladi. OKP - obo'erossiyskiy klassifikator promyshlennoy i sel'skoxozyaystvennoy produktsii. Mashinalarning o'lchamlari va parametrlarini hamda ularning detallari va kislmlari sistemalashtirish uchun afzalroq sonlar qatori foydalaniladi. b) klassifikatsiya- bu buyum, hodisa va tushunchalarni klasslar, razryadlarga, ularning umumiy belgilariga bog'liq holda joylanishidir. Masalan, UDK - universal g'naya desyatchnaya klassifikatsiya gumanitar va texnikaviy adabiyotlarni indekslar bilan rubrikalashning xalqaro tizimi sifatida qabul qilingan. Masalan, UDK62- texnika, UDK621-umumiy mashinasozlik va elektronika, UDK62,3- elektrotexnika va boshqalar.

Agregatlash - bu alohida unifikatsiyalashgan standart uzellaridan mashina, pribor va jihozlarni yaratish usulidir. Masalan, 15 ta razmerli mebelg'matlari va 3 ta razmerli (o'lchamli) standart yashiklari. Bu elementlarning turli kombinatsiyalari - 52 ko'rinishdagi mebel olish imkoniyatini beradi.

Tipizatsiya - bu ko'p sonli va ko'p turdagi mashina, pribor, instrument va boshqalardan o'z sifati bo'yicha ratsional bo'lgan va o'z tartibida umumiy detallar bo'lganlarini tanlashdir. Maqsadi buyumlarning ko'pxilligini likvidatsiya qilishdir.

Optimizatsiya- bu optimal bosh parametrlarni hamda sifat va tejamkorlikning boshqa barcha qiymatlarini topishdir.

4. STANDARTLASHTIRISHNING OB'EKTLARI: XALQARO, DAVLATLARARO, DAVLAT, TASHKILOT STANDARTLARI.

Ташкилот стандартлаштириш объекtlари қуйидагилар бўлиши мумкин:

- чет эл истеъмолчиларига сотиладиган махсулот; ишлаб чиқаришни ташкил этиш бўйича нормалар ва қоидалар; сифатни бошқариш;
- фақат мазкур корхонада тайёрланадиган ва қўлланиладиган деталлар ва йиғма бирликлар;
- технологик жиҳозлаш ва инструмент (асбоблар).

Норматив ҳужжатларнинг қуйидаги белгиланишлари ўрнатилган:

а) давлат даражасидаги:

– Ўзбекистон давлат стандарти – O`z DSt;

б) ташкилот даражасидаги:

– ташкилот стандарти.

Шундай қилиб, барча даражалардаги норматив ҳужжатларнинг белгиланиши ҳужжат матнининг тилидан қатъи назар давлат тилида лотин графикаси асосидаги ўзбек алифбосида амалга оширилади. Аббревиатура қуйидагини англатади:

O`z – Ўзбекистон;

D – Давлат;

T – Таснифлагич, ташкилот;

St – Стандарт.

Давлатлараро стандартнинг белгиланиши рус тилида (ГОСТ) сақлаб қолинади.

Озиқ-овқат халқ истеъмол товарларини тайёрлаш ва сотиш учун намуналарнинг (эталонларнинг) техник тавсифларини ишлаб чиқишга рухсат этилади. Техник тавсифлар мазкур бир жинсли махсулот гуруҳига

оид умумий талабларни белгиловчи норматив ҳужжатлар асосида ишлаб чиқирилиши сабабли, улар давлат рўйхатидан ўтказилмайди.

Сотилаётган маҳсулотга оид барча даражадаги норматив ҳужжатлар «Ўзстандарт» органларида рўйхатдан ўтказилиши лозим. Давлат рўйхатидан ўтмаган норматив ҳужжатлар ҳақиқий эмас. Норматив ҳужжатлар ва уларга киритилган ўзгаришларни нашр этиш ва қайта нашр этишни уларни тасдиқлаган (қабул қилган) ташкилотлар амалга оширади. Ўзбекистон ҳудудида стандартлаштириш бўйича халқаро, давлатлараро ва ҳудудий ташкилотларнинг норматив ҳужжатларини нашр этиш ва қайта нашр этиш мутлақ норматив ҳужжатлар билан таъминлаш тартиби О`з DSt 1.4:1998 га мувофиқ амалга оширилади.

Хўжалик юритувчи субъектларда стандартлар устидан давлат назорати қонунчиликда белгиланган тартибда амалга оширилади.

Давлат стандартлаштириш тизимининг ривож сифатида тармоқ стандартлаштириш тизими яратилган бўлиб, унинг доирасида 10 дан ортиқ норматив ҳужжат ишлаб чиқилган ва амалга киритилган. Булар жумласига стандартлаштириш бўйича корхоналар фаолиятини тартибга солувчи «Алоқа ва ахборотлаштириш соҳасида стандартлаштириш тизимини ривожлантириш концепцияси», тармоқ стандартлари: «Алоқа ва ахборотлаштириш тизимини стандартлаштириш тизимининг асосий қоидалари», «Норматив ҳужжатни жорий этиш тартиби», бошқа норматив ҳужжатлар киради.

NAZORAT SAVOLLARI

1. UNICON.UZ markazi qoshidagi Asos metrologiya xizmatining qiyoslash va ta'mirlash laboratoriyasining vazifalari.
2. Sohada qo'llaniladigan o'lchash vositalarining metrologik ta'minoti.
3. UNICON.UZ markazi qoshidagi Asos metrologiya xizmati.
4. Xalqaro elektrotexnik komissiya faoliyati.
5. Qonunlashtiruvchi metrologiya bo'yicha xalqaro tashkilot. Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish bo'yicha davlatlararo Kengash.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. A.E.Fridman ,Quality of Measurements.A Metrological Reference, 2012.
2. Andrew Sabak and P.Makinen, Adobe Acrobat Document. Translated by,2012
3. S.Richard.Figliola, Mechanical measuriments,2010 y.
4. A.Beginer's Guide measuriments, 2011 y.
5. O'zbekiston Respublikasining "Tovar belgilari, xizmat ko'rsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to'g'risida"gi qonuni.
6. Abduvaliev A.A., Latipov V.B., Umarov A.S., Alimov M.N., va b. «Standartlashtirish, Metrologiya, Sertifikatlashtirish, Sifat.» – T.: SMSITI, 2008. – 267 b.
7. Preben Howarth, Fiona Redgrave- Metrology in short. 3rd edition.2008; (35-45 p.)
8. "Metrologiya to'g'risida"gi (O'zR 28.12.1993 y. 1004-XII-son; O'zR 26.05.2000 y. 82-II-son, O'zR 25.04.2003 y. 482-II-son) Qonun.
9. Parpiev M.P., Raxmonova G.S., Haydarbekova M.M. "Metrologiya", o'quv qo'llanma, Toshkent, Aloqachi, 2014. – 358 b
10. Parpiev M.P., Raxmonova G.S., Inogamova N.S. "O'lchash xatoliklari", o'quv qo'llanma, Toshkent, Aloqachi, 2014. – 218 b
11. <http://www.metro.ru>
12. <http://www.unicon.uz>
13. <http://www.ziyonet.uz>
14. <http://www.metrology.light.com>